

Unikátní architekturu Žižkova tvoří napětí vzniklé z kontrastů

31.08.2022

Žižkov je čtvrť kontrastů: staré versus nové, konzervativní versus experimentální. Všechno dohromady pak tvoří unikátní architektonický prostor.

Je tu řada architektonických zajímavostí, od urbanismu obou původně samostatných měst, tedy Královských Vinohrad a Žižkova, který vznikl ve druhé polovině 19. století, až po novější výrazné dominanty, jako jsou například Plečnikův kostel Nejsvětějšího srdce Páně, který je podle našich i světových architektů stavbou světového významu, památník na Vítkově, palác Všeobecného penzijního ústavu — dnešní Radost — nebo třeba žižkovský vysílač,“ upozorňuje historik architektury Zdeněk Lukeš. Všímá si ale i rozsáhlých hřbitovů a zajímavých náhrobků, které jsou podle něj také mnohdy jedinečným architektonickým dílem. „Rád bych upozornil na Betlémskou kapli ve vnitrobloku při Prokopově ulici, kde je jedinečný kubistický interiér. Jedná se vlastně o jediný původní interiér tohoto druhu, který se v Praze zachoval. Taky mě vždycky fascinovalo nákladové nádraží a jsem moc rád, že se nám ho společnými silami podařilo zachránit.“

Praze 3 je podle Lukeše vlastní kontrast, který jí přisoudilo spojení dvou diametrálně odlišných oblastí: „Zejména pro Vinohrady jsou typické i parky, pro Žižkov pak zvlněný terén, který dává této rázovité čtvrti charakteristický půvab.“ Některé rozdíly mají sociálně-kulturní pozadí. Zatímco Královské Vinohrady vznikaly především jako reprezentativní městská čtvrť, Žižkov měl plnit spíš úlohu zázemí pro chudší vrstvy. Neplatí to ale úplně. I na Žižkově jsou honosné domy a naopak. Postupem času nabíral architektonický vývoj Vinohrad i Žižkova obrátky. „Hlavně v průběhu dvacátého století se rychle střídaly různé architektonické styly — od historismu, secese, kubismu až po moderní klasicismus, funkcionalismus, sorelu nebo třeba brutalismus a high-tech. Je to vlastně takový lexikon vývoje české architektury,“ shrnuje trefně Zdeněk Lukeš. „Žižkov je především čtvrť kontrastů: staré versus nové, svažité versus rovné, konzervativní versus experimentální. Napětí vzniklé z těchto kontrastů tvoří unikátní identitu naší čtvrti,“ doplňuje ho Vítězslav Danda z ateliéru edit!

Radikální proměnu prodělal Žižkov během asanace (věnujeme se jí v samostatném textu na straně 24). Počítalo se s ní už od meziválečné doby, reálné plány ale začaly vznikat až v 60. letech minulého století. O dvacet let později se pak asanace rozběhla naplno. Činžákům s dřevěnými pavlačemi, které byly v moderním velkoměstě považovány za překážku, mělo definitivně odzvonit. Chystaly se ustoupit typizovaným stavbám v podobě panelového sídliště na území mezi stadionem Viktorie Žižkov a Parukářkou. „Asanaci naštěstí zastavila sametová revoluce, takže nedošlo k naprosté ztrátě identity Žižkova tak, jak bylo plánováno. Na určitou dobu sice v některých jeho částech vzniklo území nikoho, to se ale daří pomalu doplňovat novou zástavbou s respektem k původní blokové struktuře. Tuto ránu lze vyléčit, město zase brzy sroste,“ myslí si Danda. Právě bloková zástavba je totiž pro Žižkov

charakteristická. „Je třeba vyzvednout její svéráznost, která musela být netypicky přizpůsobena dramatické konfiguraci terénu. Ulice povlovně vedené po vrstevnicích, příkré ulice dramaticky kopírující spádnicí, veřejné schody, překvapivá zákoutí, možnost bloudit, Vítkov, Parukářka, suverénní, uvědomělé postavení nad Prahou, trochu drze proti ní. Žižkov je úžasný svojí obyčejností až architektonickou pokleslostí, je ale povýšený svým krajinným kontextem,“ říká Josef Pleskot z AP ateliéru. Členitosti urbanistické struktury a rozmanitosti architektury Žižkova si všímá i Pavla Melková z MCA ateliéru. „Velkou cenu má i jeho diverzita, díky přirozené existenci celé palety funkcí — od bydlení přes administrativu až po školy, kulturní stavby, sportoviště, parky... Doposud tu žije pestrá skladba obyvatel — sociálně, generačně a tak dál. To všechno by se měl Žižkov snažit si uchovat i do budoucna. A dál rozvíjet, protože to z něj dělá příjemné, přirozené a inspirativní místo pro život.“

Úspěchy na celostátní úrovni potvrzují, že se na Praze 3 daří držet trend, kdy principy moderní architektury slouží lidem, kteří místo obývají a užívají. Park U Kněžské louky, který prošel revitalizací podle návrhu Martiny Forejtové a Zdeňka Teplého, se umístil na druhém místě v soutěži Park roku 2021. Čestné uznání získalo také Komenského náměstí, jehož úpravu navrhl MCA ateliér. Dalším úspěchem je umístění Kostnického náměstí mezi sedmi loňskými finalisty České ceny za architekturu. Autorky úprav Hana Špalková a Radmila Fingerová ve svém návrhu vycházely z původních rysů prostranství a zachovaly při tom řadu historických prvků včetně schodů, litinového zábradlí a mozaiky na obvodovém chodníku. „Výsledkem revitalizací jsou nová bezpečnější místa pro sousedská setkávání nebo odpočinek. Od kvality veřejného prostoru se totiž odvíjí náš vztah k místu a také ochota trávit v něm volný čas,“ vysvětluje předseda komise pro strategické plánování a participaci Michal Vronský.

Nejvýznamnější realizace na území Prahy 3 z poslední doby ukazuje výstava, která je do 12. září k vidění na náměstí Jiřího z Poděbrad a na Pražačce. Najdete tu ale i chystané projekty, například park Kapslovna a revitalizaci Tachovského náměstí, které poodhalují budoucí tvář Prahy 3. „Myslím si, že to nejlepší nás teprve čeká. Těším se zejména na soubor staveb na místě dnešní telekomunikační ústředny, navržený architektkou Evou Jiříčnou. Zajímavé věci mohou vzniknout také po obou stranách nákladového nádraží nebo v oblasti Hagiboru,“ vyjmenovává Lukeš. V budoucnu je třeba zaměřit se obecně „na veřejný prostor, stromy v ulicích, dostupné bydlení a obecně udržitelný rozvoj“, doplňuje Danda. „Žižkovu chybí jen moře, jinak má úplně všechno,“ uzavírá téma s nadsázkou.